

KNAPP ÉVA

A BUDAPESTI EGYETEMI KÖNYVTÁR 1635 ELŐTTI ŐSÁLLOMÁNYÁNAK ÚJABB KÖTETEI, II.

A tekintélyes európai történeti gyűjteményeket őrző könyvtárak egyik legféltettebb kincse saját állományuk legkorábbi rétege. Az őrzőhelyek ezeknek a dokumentumoknak a körét különös figyelemmel tartják számon, folyamatosan kutatják és igyekeznek – akár saját állományukból, akár külső forrásból – időről-időre újabbakkal kibővíteni.¹

A történeti Magyarország egyik legrégebben alapított (1561), több mint negyedfélszáz éve jogfolytonosan működő kora-újkori könyvtára az ELTE Egyetemi Könyvtár (budapesti Egyetemi Könyvtár).² Gyűjteménye – mindenekelőtt a régi könyvek nemzetközileg elfogadott korszakhatáráig, 1800-ig megjelent állománya – dokumentálja a Kárpát-medence egészének művelődés-, könyv- és könyvtártörténetét, s a kulturális emlékezet megtestesítőjeként szerepet játszik a mindenkori magyar társadalom történetiségének tudatosításában.

Az Egyetemi Könyvtárat fenntartó jogelődök között kiemelkedő szerepe volt a jezsuita rendnek. Már a Pázmány Péter által alapított (1635) jezsuita egyetem működésének kezdete előtt, az Osztrák–Magyar Jézuita Provincia keretében tevékenykedő, elsősorban oktató rendtagok közül számosan megfordultak és rövidebb-hosszabb ideig tevékenykedtek a későbbi Egyetemi Könyvtár „elő-gyűjteményét” őrző és módszeresen gyarapító rendi intézményekben, Nagyszombatban (Trnava, ma Szlovákia, 1561–1567, 1615–1635), Turóc-Znióvárálján (Kláštor pod Znievom, ma Szlovákia, 1586–1598), valamint Vágsellyén (Šal’a, ma Szlovákia, 1598–1605). Ők nem csupán használták a könyvtárat, hanem folyamatosan formálták annak arculatát az első hazai jezsuita letelepedéstől (1561) feloszlásukig (1773), az egyetem és a könyvtár Mária Terézia-féle államosításáig.

A nagyszombati egyetem alapítása előtti időben a könyvtári állomány – a folyamatos jezsuita rendi használat mellett – mindenekelőtt a középszintű oktatást igyekezett szolgálni úgy Nagyszombatban, mint Znióvárálján, vagy Vágsellyén. Az egyetem megalapítása előtti néhány évben, majd azt követően a tervszerűen bővített könyvanyag jelentős mértékben megalapozta és segítette az egyetemi oktató tevékenységet. Közismert tény, hogy a budapesti Egyetemi Könyvtár több szakterületet átfogó gazdag állományt őriz, mely a

1 Így például Wolfenbüttel, Herzog August Bibliothek. Vö. Alwin Müller-Jerina, Bestandsgeschichte HAB = Lexikon zur Geschichte und Gegenwart der Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel, hrsg. von Georg Ruppelt und Sabine Solf, Wiesbaden, Harrassowitz, 1992, 26–27.

2 Vö. például, Dümmerth Dezső, A budapesti Egyetemi Könyvtár gyűjteményének keletkezése (1561–1635) Magyar Könyvszemle 79 (1963) 43–58; Tóth András – Vértessy Miklós, A budapesti Egyetemi könyvtár története (1561–1944), Budapest, Egyetemi Könyvtár, 1982.

jezsuita rend feloszlását (1773), majd a II. József-kori szerzetesrendek működését fel-függesztő éveket követően a királyi rendelkezéseknek megfelelően többszörösére bővült. Ezáltal a könyvtár hosszú időre, elsőként a magyarországi könyvtártörténetben – mai fogalomhasználattal élve – nemzeti könyvtári funkciót kapott, melynek következtében a gyűjtemény az európai és a magyar kulturális örökség részeként képes dokumentálni több évszázad történetét. Az 1800 előtti úgynevezett régi állomány, a tulajdonképpeni törzsgyűjtemény sokrétű, egymástól eltérő jellegű, kisebb-nagyobb részgyűjteményekből tevődik össze. Ezek közül több rész-gyűjtemény közösen őrzi az egyetem megalapítása előtről származó, úgynevezett ősszállományt (antiquissima, 1561–1635).

A részgyűjtemények közül az ősszállomány tekintetében elsőként a kódextár, valamint a szakrendbe sorolt kötetes kéziratokból a kéziratok katalógusok érdemelnek említést. 1628 óta tartozik például az állományhoz az a Szepességben a XV. század második felében készült, különféle műveket tartalmazó latin nyelvű kódex (Cod. Lat. 73), mely Szepesszombatból (Spišská Sobota, ma Szlovákia) került a nagyszombati jezsuita könyvtárba.³ A kéziratok katalógusok között található az Egyetemi Könyvtár jogelődje, a nagyszombati jezsuita rendház könyvtárának 1630–1633 körül készült, ma ismert legkorábbi, címlap nélküli történeti katalógusa, melyet az egyetem megalapítását követően csaknem 1690-ig tovább használtak.⁴ A XVI–XVII. századi kéziratok tekintetében említést érdemel, hogy Pázmány Péter még életében (1635) a leendő egyetem könyvtárának ajándékozta gráci *Physica* [...] (Graecii, 1598–1599) című munkáját. A fehér pergamenkötésű, fólió alakú kézirat első levelének rektóján olvasható az 1635-ből származó ajándékozási bejegyzés a nagyszombati jezsuita kollégium részére.⁵ Ismeretes, hogy Pázmány Péter (1570–1637) katolikus mostohaanyja, Toldy Borbála, illetve Szántó István jezsuita hatására katolizált 1583-ban. 1583–1587 között a kolozsvári jezsuita gimnázium növendéke volt. Elöljárói kitűnő képességei miatt Rómába küldték, ahol 1593–1597 között volt a Collegium Romanum teológus növendéke. 1597-ben elnyerte a hittudományok doktora fokozatot és pappá szentelték. Grazban filozófiát tanított, öt latin nyelvű disszertációs tézisfüzetet állított össze, majd megbízták a grazi egyetem bölcsészettudományi tanszékének vezetésével. Aquinói Szent Tamás Arisztotelészre épülő bölcseleti rendszerét (a dialektikát, fizikát, metafizikát) tanította. Ezekben a grazi években készültek a budapesti Egyetemi Könyvtárban őrzött Pázmány-kéziratok, köztük az előbb említett is.

Az Ősnyomtatványtárban, mely jelenlegi ismereteink szerint az ország harmadik legjelentősebb Ősnyomtatvány-gyűjteménye (Incunabula),⁶ található meg – Dümmerth

3 Tulajdonosi bejegyzés az első levél rektóján: Collegij Tyrnevien[sis] Socie[ta]tis Jesu 1628.

4 Jelzete J 1, [Catalogus Collegij Tyrnaviensis Soc. Jesu, ordine alphabetico auctorum, 1630–1633 között?].

5 Jelzete F6, Pázmány Péter, *Physica* [...], (Graecii, 1598–1599), bejegyzés az első levél rektóján: Hic tractatus philosophicus in libros Physicos Aristotelis et alios, ab ipso fundatore academiae, qui Graecii eos composuit et dictavit, collegio Tyrnaviensi donatus est. Anno 1635. Vivat memoria cardinalis Pázmány.

6 Az 1051 mű (1205 bibliográfiai egység) leírása elektronikus formában is elérhető.

Dezső kutatási eredményét elfogadva – az az ősnymtatvány, mely a könyvtár ma is fellelhető, legrégebben, 1586–1589 között beszerzett és máig folyamatosan megőrzött kötete. Ez az egyik jogelőd könyvtárban, Turóc-Znióváralján már használt kolligátum a jezsuita oktatásban a XVI. század kezdete óta Európa-szerte használt tankönyvnek számított.⁷ Ugyancsak a turóc-znióváraljai állományból származik a Thuróczy-krónika brünni kiadásának (1488) egyik példánya, melyet a nagyszombati Franciscus Zabo aján-dékozott 1590-ben a jezsuita könyvtárnak. Ebben a kötetben aláhúzások, tartalmi ki-emelések, továbbá a szöveg között és a margón elhelyezett megjegyzések tanúskodnak a kötet használatáról. Hunyadi Mátyás királyportréja mellett például az „Oh Mathia ha te mosthan élnél Gondunkrol gondolnal” kéziratos szöveg olvasható.⁸

A könyvtár 1711 előtt megjelent magyar nyelvű, magyarországi és magyar szerzők által írt hungaricum-nyomtatványai (Régi Magyar Könyvtár – RMK) között – a Thuróczy-krónika mellett – több olyan munka található, mely egyúttal az ősalományhoz tartozik. Így például Vágsellyén 1600-ban készült a tulajdonosi bejegyzése annak az Antwerpenben 1575-ben kinyomtatott, két művet tartalmazó kötetnek, melyben a szöveg egy részének gondozását a nagyszombati születésű Zsámboky János végezte.⁹ Pázmány Péter egykorúan több nyomtatványával ajándékozta meg a nagyszombati jezsuita könyvtárat, így például Az igazságnak gyoezedelme (Pozsony, 1614 – RMK I 65) egyik példányának címlapjára 1615-ben írtak Nagyszombatban tulajdonosi bejegyzést, s a Kereztieni feleletben (Graeci, 1617 – RMK I 50) is 1615-ből származik a „Societas Jesu” bejegyzés. Annak ellenére, hogy ezeket a köteteket a gyűjtemény felállítása óta (1876) többször katalogizálták és a hazai tudományos kutatásban sem mellőzték, időről-időre újabb és újabb kötetekről állapítható meg, hogy már 1635 előtt is az állományhoz tartoztak.¹⁰ Így például ebben, az ősalomány eddig ismert köteteinek számát tovább bővítő újabb dolgozatban is két további magyar nyelvű, antiquissimának minősülő nyomtatványt lehetett számba venni.¹¹ Mindkét katolikus vitairatot (De cultu imaginum, illetve De invocatione et veneratione sanctorum) Monoszló András pozsonyi prépost készítette Pécsi Lukács közreműködésével. Ezt a két, a sajtó alól azonos évben (1589) Nagyszombatban kikerült, máig restaurálatlan nyomtatványt egykorúan kötötték egybe, s bár csupán az első kolligátumtag (RMK I 36) címlapján olvasható az ősalományhoz tartozást bizonyító „Catalogo

7 Jelzete Inc. 256, Marcus Tullius Cicero, Epistolae ad familiares, Velence, 1487, A. de Paltaszichis – korábban egybekötve egy XVI. századi Cicero, Epistolae ad familiares, Párizs, 1557, apud Audoëneum Parvum, kiadással, Ant. 4297.

8 A Thuróczy krónika egyúttal a hungaricum-nyomtatványok gyűjteményéhez is tartozik, jelzete Inc. 338. További antiquissima-ősnymtatványok például: Inc. 25, Inc. 46, Inc. 278, Inc. 738.

9 Jóánnés Stobaios, Eclogarum libri duo [...] – Geórgios Gemistos Pléthon, De rebus Peloponens. [...], Antverpia, Ex Officina Christophori Plantini, 1575. Jelzete RMK III 142.

10 Vö. például, Knapp Éva, A budapesti Egyetemi Könyvtár 1635 előtti ősalományának újabb húsz kötete = Az Egyetemi Könyvtár Évkönyvei 16 (2013) 55–103 (2. kiadás, 2014), Nr. III, X.

11 Nr. IV–V; jelzete RMK I 36 – RMK I 37.

Societatis Jesu Tyrnaviae inscriptus. 1632 L. A. n. 177.” bejegyzés, mindkét kötet az antiquissima gyűjtemény eddig azonosítatlan részének tekintendő.

Az őszállomány legtöbb kötete a könyvtár XVI. és XVII. századi gyűjteményében található. E két gyűjteményhez tartoznak az úgynevezett nem hungaricum nyomtatványok, melyek között nincs magyar nyelvű, Magyarországon, vagy magyar szerzőtől kiadott munka. Az elmúlt évtizedben törzsgyűjteménnyé teljesedett antikva-tárhoz jelenleg 7481 kötetben 10330 önálló mű, a XVII. századi, úgynevezett barokk állományhoz jelenleg 11091 kötetben 15020 önálló nyomdatermék tartozik. Az egyre alaposabb, módszertanilag is körültekintően megalapozott könyvészeti vizsgálatok során ebből a két állományrészből folyamatosan azonosíthatók az őszállományként eddig még számba nem vett nyomdatermek. Így például ebben a tanulmányban további három XVI. századi (antikva) és tizenöt XVII. századi (barokk) nyomtatványról vált megállapíthatóvá az antiquissima-jelleg.

A történelmi korszakokon átívelő könyvtárosi igyekezet egyik alapvető célkitűzése a dokumentumok autopszián alapuló, lehetőség szerinti minél teljesebb számbavétele. Különösen igaz ez a történelmi gyűjtemények korai állományrészeinek az elkülönítésekor. Az Egyetemi Könyvtár őszállományához tartozó újabb nyomtatványok feltárását elsősorban az elmúlt években egyre gyarapodó számú, szisztematikus irodalom-, könyv- és könyvtártörténeti alap kutatások eredményezték, eredményezik. Ez a ma már tekintélyes számú, ilyen jellegű könyvészeti minőségében regisztrálatlan nyomtatvány¹² bizonyítja, a kutatás tovább folytatható. Ez a tanulmány a célzatos és módszeres rekonstrukció újabb részfejezete kíván lenni, mely szerves folytatása a 2013-ban megjelent, azonos tárgyú korábbi dolgozatnak.¹³

E kiadványok első számú, legfontosabb őrzőhelye természetesen maga az ELTE Egyetemi Könyvtára. Ugyanakkor nem szabad szem elől téveszteni a relevánsnak tűnő további állományokat sem, mindenekelőtt azokat a szlovákiai magyar és magyar vonatkozású dokumentumokat őrző gyűjteményeket, melyekben ott maradtak/maradhattak (például Nagyszombat) vagy bekerültek/bekerülhettek (például Pozsony - Bratislava, Turócszentmárton - Martin) az őszállomány egyes további darabjai. Az újabb antiquissima/őszállomány-kötetek sajátosságait a következőkben összegzem.

A budapesti Egyetemi Könyvtár 1635 előtti őszállománya újabb húsz kötetének bemutatásakor az előző, szintén húsz újabb kötetet feltáró munka közlési rendjét követtem, illetve tekintettem mértékadónak.¹⁴ A dokumentumokban található kéziratos bejegyzéseket több könyvtáros készítette, akiknek feladatait és katalóguskészítő munkáját az előírások részletesen szabályozták.¹⁵ Esetenként a korábbi bejegyzések javítására, illetve

12 A statisztikai számvetést lásd, Knapp, i. m. (10. jegyzet) 55–56.

13 Knapp, i. m. (10. jegyzet).

14 Knapp, i. m. (10. jegyzet).

15 Compendium privilegiorum, et gratiarum Societatis Iesu, Romae, In Collegio Romano eiusdem Societa-

„tovább írására” is sor került, amely munkafolyamat egyértelműen visszautal az egyetem alapítása előtti állományrendezésekre és az ezekkel egybekötött katalogizálásokra.¹⁶ Az új, először ebben a dolgozatban alkalmazott alapvető módszertani különbség mindenekelőtt az a korábbi kutatáshoz képest, hogy igyekeztem kiterjeszteni a figyelmet az őszállományhoz sorolandó/sorolható úgynevezett kérdéses kötetekre is, melyek a témában elvégezhető, elvégzendő kutatás további ígéretes területét jelentik.

Az újabb húsz kötetből tizenkilenc tétel az őszállomány Antiquissima Tyrnaviensis elnevezésű részét bővíti a következő áttekintés szerint.

<i>A tulajdonosi bejegyzés éve:</i>	<i>Nyomtatványok száma:</i>
1627	1
1628	1
1632	6
1633	1
1634	2
1635	8

A táblázat alapján szembevetendő a tulajdonosi bejegyzések „kimagasló” száma 1632-ből és 1635-ből. Az 1632-es év hat újabb bejegyzése mindenekelőtt a könyvtár nagyszombati újrarendezésével és a katalóguskészítéssel magyarázható. Az 1635-ös év az egyetem megalapításának az éve, a könyvtári állományt ekkor minden valószínűség szerint igyekeztek számottevően tovább bővíteni, készülve az első oktatási évre, s ez megmagyarázza a nyolc újabb bejegyzést. A két „kimagasló” számra további lehetséges magyarázat, hogy ezekben az években bejegyezték a már korábban beszerzett, valami okból még nem regisztrált nyomtatványokat is azon a módon, hogy nem a beszerzés évét, hanem a bejegyzés évét tüntették fel úgy a kötetek tulajdonosi bejegyzéseiben, mint a katalógusban.¹⁷

A kötetek közül több tartalmilag is összetartozik, s ezeknek általában a kötése is azonos (IX–X, XI–XII). Utóbbiak esetében a tulajdonosi bejegyzések egykori készítőinek gyors és némileg felületes munkájára utal az a körülmény, hogy a többkötetes művek minden egyes kötetébe elfelejtettek megfelelő bejegyzést készíteni. Ezt a tényt megerősíteni látszik a kötetek azonosíthatósága a XVII. századi történeti katalógusokban.

Egy erősen roncsolt kötet (Nr. XX.) további, feltételelesen kikövetkeztetett bejegyzése az 1600-as évre utal. Ez kapcsolatban állhat egy korábbi, részleteiben ma még nem ismert állományrendezéssel, mely jelenleg katalógusból nem, csupán a számba vett bejegyzésekből következtethető ki.¹⁸

tis, 1615, 131–133; Regulae Societatis Iesu. Auctoritate Septimae Congregationis Generalis auctae, Romae, In Collegio Romano eiusdem Societatis, 1616, 242–244.

16 A jelzett könyvtári munkálatok – bár minden bizonnyal egykorán is törekedtek a teljességre – közel sem voltak teljesek, mint arra az 1690. évi nyomtatott úrlapokra készített nagyszombati katalógus ugyancsak nyomtatott címlapján az alcím is utal. Vö. Vértessy Miklós, Az Egyetemi Könyvtár 1690. évi katalógusa, Magyar Könyvszemle 73 (1957) 368–372.

17 Vö. Dümmerth Dezső, A budapesti Egyetemi Könyvtár állományának alapjai, Magyar Könyvszemle 80 (1964) 292–309.

18 Knapp, i. m. (10. jegyzet) 59.

BIBLIOGRÁFIA

Az Antiquissima Tyrnaviensist bővítő tételek

I.

Budapesti Egyetemi Könyvtár, jelzet Bar. 09828

Famiano Strada,

R. p. Famiani Stradae Romani e Societate Iesu, Prolusiones academicae, seu Orationes variae, ad facultatem oratoriam, historicam, poeticam spectantes. Editio tertia.

Coloniae Agrippinae, Apud Ioannem Kinckium, 1625.

481, [1] lap, [7] levél

VD17 23:682464W

Megjegyzés:

Fehér pergamenkötésben, gerince sérült, restaurálatlan.

Tulajdonosi bejegyzés:

Címlapon: „Collegij Societatis Jesu Tyrnaviae Inscriptus 1627 [az évszám két utolsó számjegye átírva ’34’-re]”

„1634 Catalogo Inscriptus. L. S. N. 59”

Raktári jelzet:

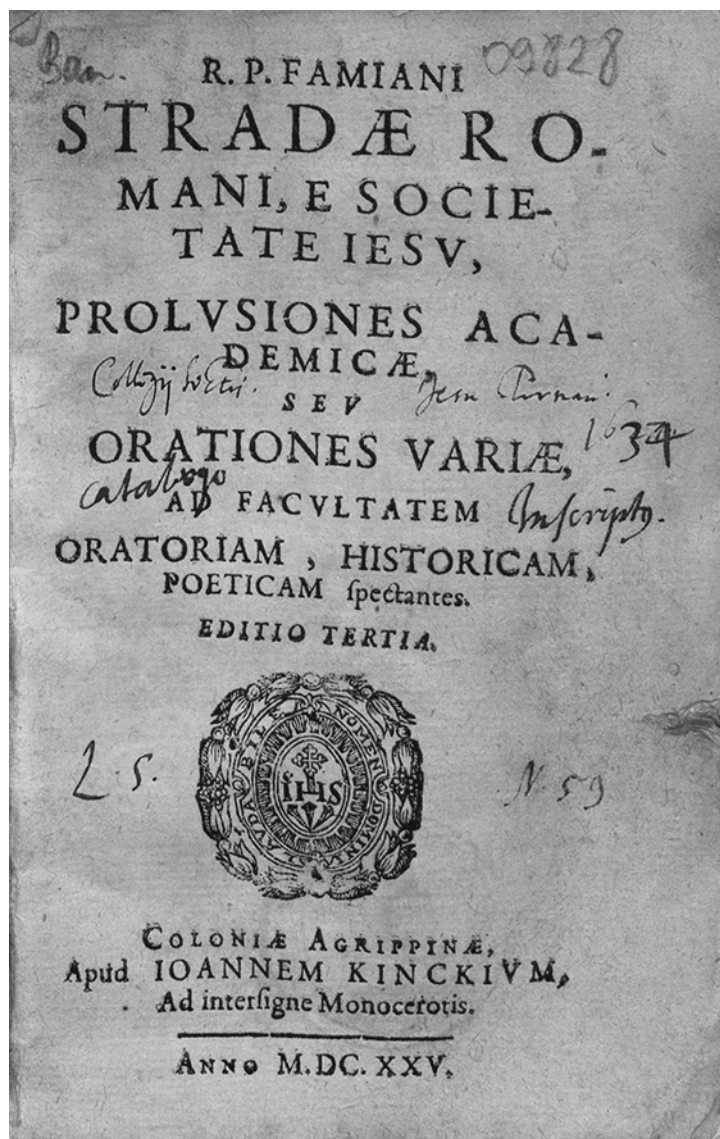
1. Hf 1923

2. Bar. 09828

Azonosítása a XVII. századi történeti katalógusokban:

J 1 [Catalogus Bibliothecae Collegii Tyrnaviensis Societatis Jesu 1632(?)] (a továbbiakban = J 1) „S 59. Idem [Stradae Academica Prolusio] in membrana alba Coloniae Agrippinae 1625”

J 2 „S Humanistae – Stradae Famiani S. J. Prolusiones Academicae octavo Coloniae 1625. corio albo cum tabulis 1634”

Bar. 09828, címlap

II.

Budapesti Egyetemi Könyvtár, jelzet Bar. 06129

Collegium Societatis Jesu Pragensi,

Boemia exoriens, gentilis, Christiana, pia, bellicosa, regnans, imperans, Austriaca, Ferdinando III. Ferdinandi II. [...] In faustae gratulationis, debitorioque significationem obsequij concinnata, a Collegio Societatis Iesu Pragensi [...].

Pragae, Typis Pauli Sessii, 1627.

[2] levél, A4–Z4, Aa4–Zz4, Aaa4–Fff4

Megjegyzés:

Kódexlapba kötve, restaurálatlan.

Tulajdonosi bejegyzés:

Címlapon: „Collegij Tirnaviensis Societatis Jesu Anno 1628”

Raktári jelzet:

1. LXV.a.
2. Ga 4r 1932
3. Bar. 06129

Azonosítása a XVII. századi történeti katalógusokban:

J 1 nem található

J 2 „P Humanistae – Pragensis Collegij S. J. Bohemia Poetice celebrata folio Pragae 1627 membrana scripta 1628.”

Bar. 06129, címlap

III.

Budapesti Egyetemi Könyvtár, jelzet Ant.4295

Christianus Adrichomius,

Theatrum Terrae Sanctae et Biblicarum historiarum. Cum tabulis geographicis aere expressis.

Coloniae Agrippinae, In Officina Birckmannica, sumptibus Arnoldi Mylij, 1593.

x6, A4–Z4, Aa4–Pp4, Qq6

VD16 A 304

Megjegyzés:

Egykor vörös bőrkötésben, amit elől, illetve hátul is valószínűleg a XIX. században barna bőrrrel kipótoltak; restaurálatlan.

Tulajdonosi bejegyzés:

Díszcímlapon: 1. „Inscriptus Cathalogo Coll[egij] Soc[ieta]tis Jesu Tyr[naviensis] 1632 Litt. A. No. 20”

2. „1632. Litt. A. n. 172”

Raktári jelzet:

1. Aa 2r 201

2. Vet. 93/2

3. Ant.4295

Azonosítása a XVII. századi történeti katalógusokban:

J 1 „A 172. Adrichomij Theatrum Terrae sancztae et Biblicarum in folio corio rubro Coloniae Agrippinae 1593”

„C 80. Christiani Adrichomij Theatrum terrae sanctae in folio corio rubro Coloniae Agrippinae 1593”

J 2 nem található

Ant.4295, díszcímlap

IV–V.

Budapesti Egyetemi Könyvtár, jelzet RMK I 36 – RMK I 37

RMK I 36

Monoszlóy András,

De invocatione et veneratione sanctorum.

Nagyszombat, [typ. capituli], 1589.

[21] levél, 543, [1] lap, [2] levél

RMNy 633

RMK I 37

Monoszlóy András,

De cultu imaginum.

Nagyszombat, [typ. capituli], 1589.

[10] levél, 315 [1] lap, [2] levél

RMNy 632

Megjegyzés:

Egybekötve, sötétbarna bőrkötésben, pirosra festett lapszélekkel, restaurálatlan.

Tulajdonosi bejegyzés:

RMK I 36 – Címlapon: „Catalogo Societatis Jesu Tyrnaviae inscriptus. 1632 L. A. n. 177.”

Raktári jelzet:

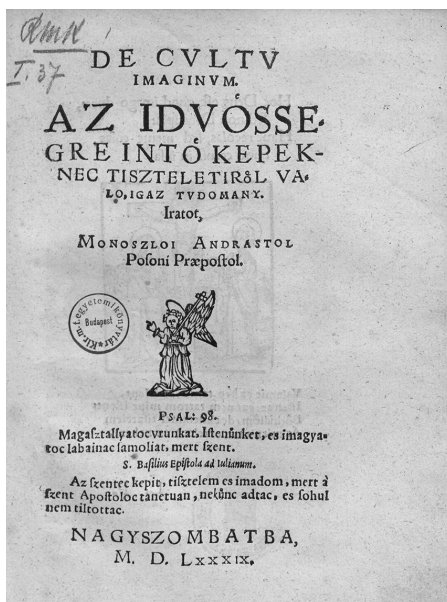
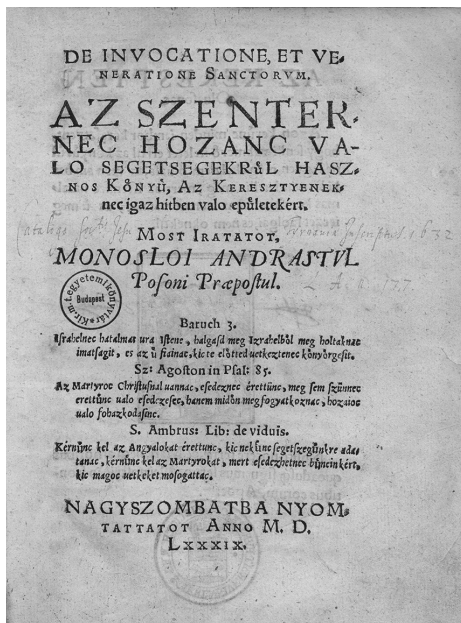
1. LXV. e.

2. RMK I 36 – 37.

Azonosítása a XVII. századi történeti katalógusokban:

J 1 „A 177. Andreas Monoslai de Inuocatione et Veneratione Sanctorum in 4. in pergameno Tyrnaviae 1589”

J 2 „M Ungarici et Slauonici – Monoslai Andreae Praepositi De Inuocatione Sanctorum Vngarice quarto Tyrnaviae 1589. membrana scripta 1632.”

RMK I 36 – 37, címlapok

VI.

Budapesti Egyetemi Könyvtár, jelzet Bar. 09662

Odorico Valmarana,

Daemonomachiae, sive De bello intelligentiarum super divini verbi incarnatione libri viginti quinque [...].

Viennae Austriae, Typis Matthaei Formicae, 1627.

[4] levél, 653 lap

Megjegyzés:

Fehér pergamenkötésben, restaurálatlan.

Tulajdonosi bejegyzés:

Címlapon: „Catalogo Societatis Jesu Tyrnaviae Inscriptus 1632. L. V. n. 45.”

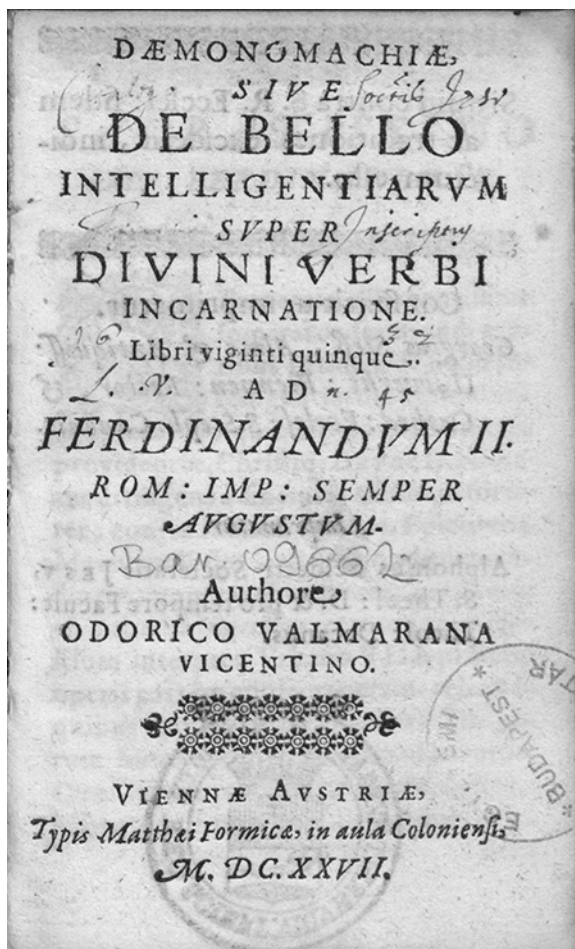
Raktári jelzet:

1. 37. g.
2. LVI. g. n. 2.
3. Hf 1391
4. Bar. 09662

Azonosítása a XVII. századi történeti katalógusokban:

J 1 „V 45. Idem [Volmaranae Daemonomachia in membrana alba in 12. Viennae Austriae 1627]”

J 2 nem található

Bar. 09662, címlap

VII.

Budapesti Egyetemi Könyvtár, jelzet Ant. 2549

Caelius Secundus Curio,

In M. T. Ciceronis Oratorias partitiones explicationum libri tres.

Marcus Tullius Cicero,

Trium de oratore librorum summa.

Julius Severianus,

Artis rhetoricae syntomata.

Francofurti ad Moenum, per Petrum Fabricium, impensis Ioannis Oporini, 1567.

[8] levél 474, [2] lap

Megjegyzés:

Kötéstábla nélkül [valószínűleg kódextöredéket fejtettek le róla], restaurálatlanul 2005-ig, 2005-ben bőrbbe kötötték és restaurálták.

Tulajdonosi bejegyzés:

Címlapon: 1. „Coll. Claudi[opolis] Soc. Jesu [XVI. sz. végéről]”

2. „Collegij Societatis Jesu Tyrnaviae”

3. „Catalogo inscriptus 1632. L. C. n. 138.”

Raktári jelzet:

1. LVI. e

2. Hb 434

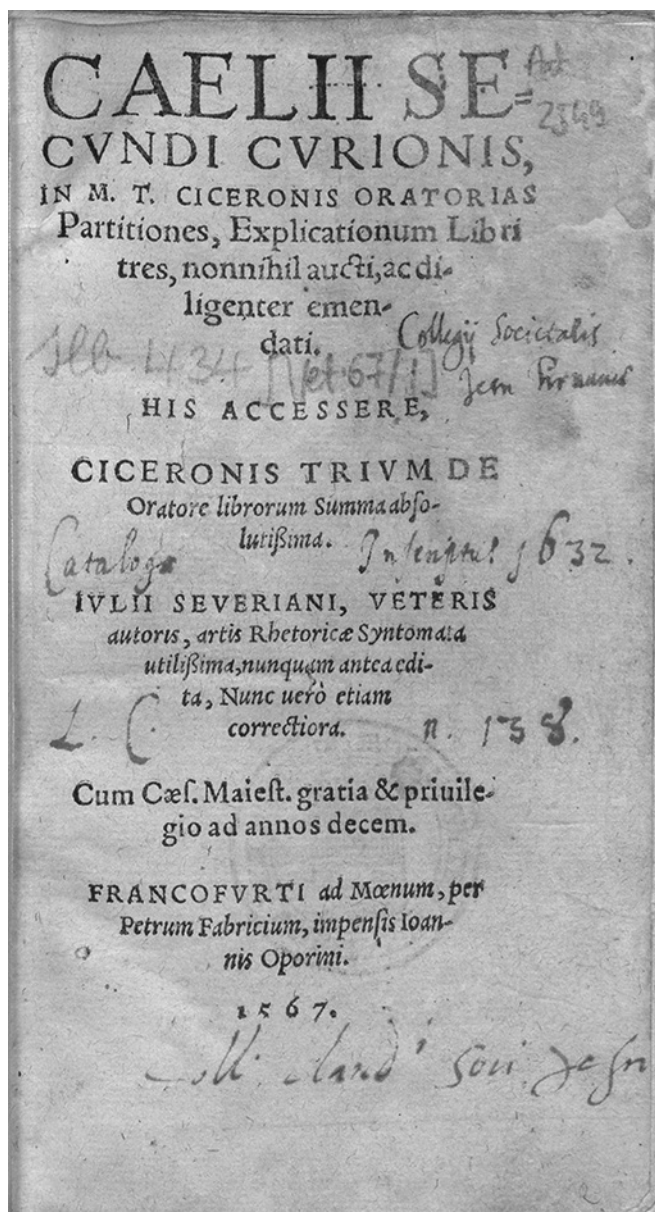
3. Vet. 67/1

4. Ant.2549

Azonosítása a XVII. századi történeti katalógusokban:

J 1 „C 138. Oratoriae Partitiones cum Explicationibus Caelij Secundi in 8. in pergamenio Francofurti 1567.”

J 2 „C Humanistae – Caelij Secundi in Ciceronis Oratorias partitione, explanationes octavo Francofurti 1567. membrana scripta 1632.”

Ant. 2549, címlap

VIII.

Budapesti Egyetemi Könyvtár, jelzet Bar. 08619

Agostino Oregio,

Aristotelis vera de rationalis animae immortalitate sententia accurate explicata ab Augustino Oregio Pontificiis elemosynis generali praefecto [...] editio secunda.

Romae, Ex typographia rev. Camerae Apostolicae, 1632.

[1] levél, 194 lap

Megjegyzés:

Fehér bőrkötésben, restaurálatlan.

Tulajdonosi bejegyzés:

Címlapon: „Collegij Academici Societatis Jesu Tyrnaviae Catalogo inscriptus 1633. L. A. N. 190.”

Raktári jelzet:

5. 110.

6. XXV. h.

7. XVIII. g.

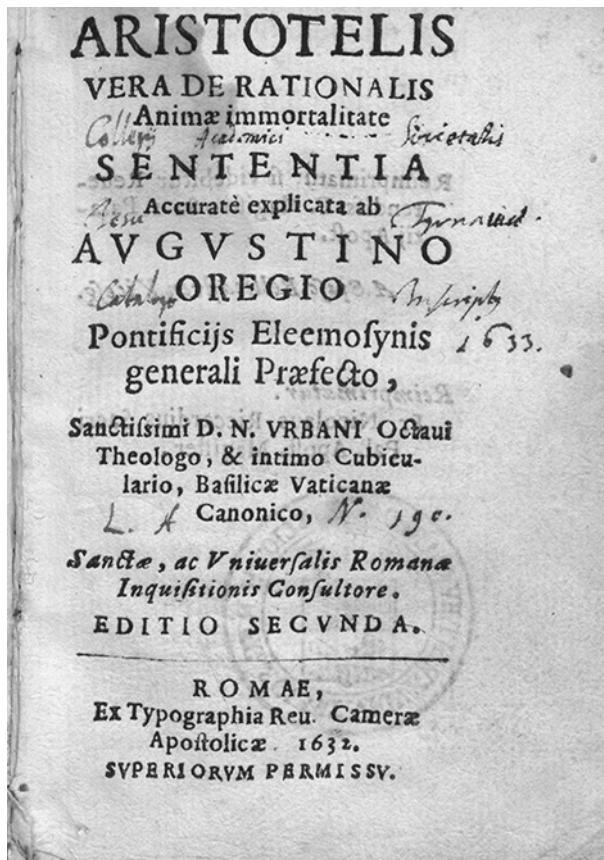
1. Ha 1706

2. Bar. 08619

Azonosítása a XVII. századi történeti katalógusokban:

J 1 „A 190. Eiusdem [Augustini Oregij] Vera sententia Aristotelis de Anima rationalis immortalitate in 12. corio albo Editio 2da Romae 1632.”

J 2 nem található, vö. „O – Theologi Scholastici – Oregij Augustini de Deo uno 12mo Romae 1630 membrana alba 1633”

Bar. 08619, címlap

IX.

Budapesti Egyetemi Könyvtár, jelzet Bar. 07894

Publius Vergilius Maro,

P. Virgilii Maronis Aeneidos libri sex priores, argumentis, explicationibus, et notis illustrata a Ioanne Ludovico de la Cerda Toletano, e Societate Iesu.

Coloniae Agrippinae, Sumptibus Bernardi Gualteri, 1628.

[1] levél, 743, [1] lap, [10] levél

VD17 23:298457H

Megjegyzés:

Sárga bőrkötésben, pirosra festett lapszélekkel, rézcsatokkal, restaurálatlan, azonos a Bar. 07895 jelzetű kötet kötésével.

Tulajdonosi bejegyzés:

Címlapon: „Collegij Societatis Jesu Tirnaviae Catalogo inscriptus. L. 119. Anno 1634.”

Raktári jelzet:

1. XXXVII:b

2. LV. b.

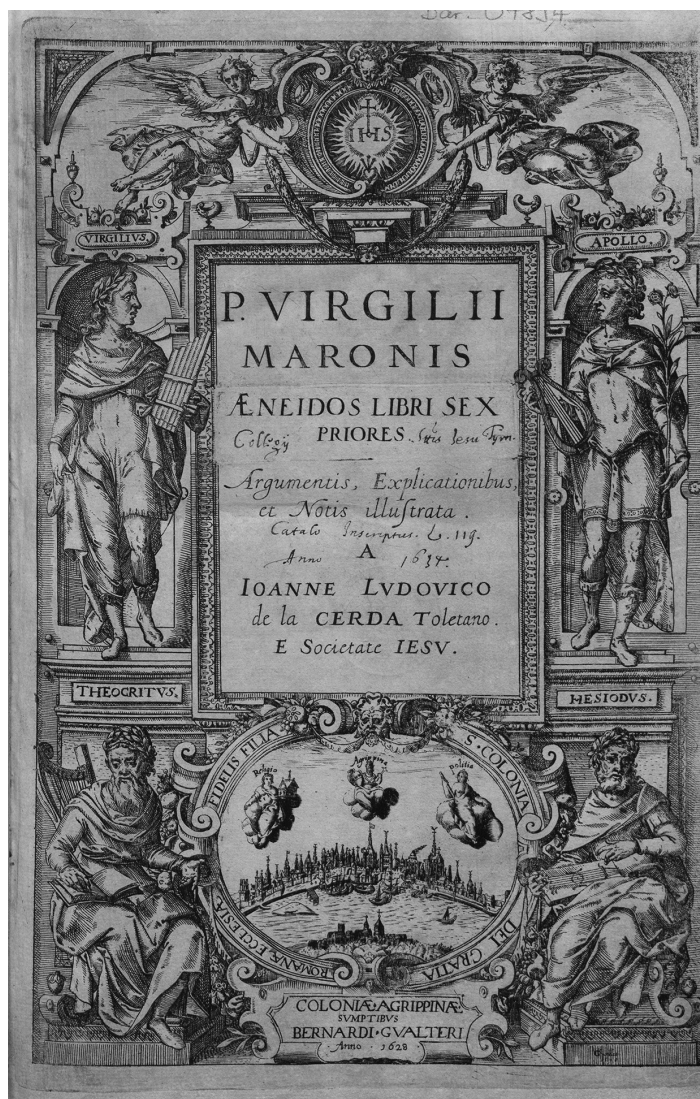
3. Hb 2r 61/1

1. Bar. 07894

Azonosítása a XVII. századi történeti katalógusokban:

J 1 „L 119. Joannes Ludouicus de Lacerda in folio in 6. libri Aeneidos Virgilij tabula alba Coloniae” Vö. ugyanitt: „L 96. Idem Auctor [Ludouicus de Lacerda] in 6. priores libros Aenidos”

J 2 „V Humanistae – Eiusdem [Virgilij Maronis] Aeneis cum Notis Lacerda S. J. [Tomus I.] folio Coloniae 1628. corio albo cum tabulis 1634.” Vö. „Eiusdem [Virgilij Maronis] idem [Aeneis cum Notis Lacerda S. J.] [Tomus II.] folio Coloniae 1628. corio albo cum tabulis 1634.”

Bar. 07894, díszcímlap

X.

Budapesti Egyetemi Könyvtár, jelzet Bar. 07895

Publius Vergilius Maro,

P. Virgīlii Maronis Aeneidos sex libri posteriores, argumentis, explicationibus, et notis illustrata, a Ioanne Ludovico de la Cerda Toletano, e Societate Iesu.

Coloniae Agrippinae, Sumptibus Bernardi Gualteri, 1628.

[6] levél, 782 lap, [56] levél. Példány oldalszámozása több helyen hibás.

VD17 23:298457H

Megjegyzés:

Sárga bőrkötésben, pirosra festett lapszélekkel, rézcsatokkal, restaurálatlan, azonos a Bar. 07894 jelzetű kötet kötésével.

Tulajdonosi bejegyzés:

Címlapon: „Collegii Societatis Jesu. Tyrn. Catalogo inscriptus”; 1. p-n: „Collegij Societatis Jesu Tirnaviae Catalogo inscriptus” A tulajdonosi bejegyzéshez további adatok nem tartoznak, ennek ellenére a kötet az 1635 előtti állomány része volt/lehetett, amint ezt igazolni látszik a mű első kötetének tulajdonosi bejegyzése (Bar. 07894), a mű két kötetének azonos kiadása, metszett díszcímlapja és kötése, valamint az azonosíthatóság ténye a XVII. századi történeti katalógusokban.

Raktári jelzet:

1. XXXVII:b
2. LV. b.
3. Hb 2r 61/2
4. Bar. 07895

Azonosítása a XVII. századi történeti katalógusokban:

J 1 [valószínűleg:] „L 97 Idem [Ludouicus de Lacerda] in 6. posteriores libros”

J 2 „V Humanistae – Eiusdem [Virgilij Maronis] idem [Aeneis cum Notis Lacerda S. J.] [Tomus II.] folio Coloniae 1628. corio albo cum tabulis 1634.” Vö. „Eiusdem [Virgilij Maronis] Aeneis cum Notis Lacerda S. J. [Tomus I.] folio Coloniae 1628. corio albo cum tabulis 1634.”

Bar. 07895 , díszcímlap

XI.

Budapesti Egyetemi Könyvtár, jelzet Bar. 05234

Aristotelēs,

[Aristotelous Tou Stageiritou Ta Sozomena. = Opervm Aristotelis Stagiritae Philosophorum omnium longe principis noua editio, Grace et Latine.] Ope-
rum Aristotelis tomus II. Librorum Aristotelis qui non extant, fragmenta quaedam. Item,
indices duo [...].

Aureliae Allobrogum, Apud Petrum de la Rouiere, 1606.

1438 lap, [103] levél

Megjegyzés:

Sötétsárga bőrkötésben, pirosra festett lapszélekkel, a rézcsatok elvesztek, restaurálatlan.

Tulajdonosi bejegyzés:

Címlapon: „Collegij Societatis Jesu Tirnaviae Catalogo inscriptus. Litt. A. no. 783. Anno 1635.”

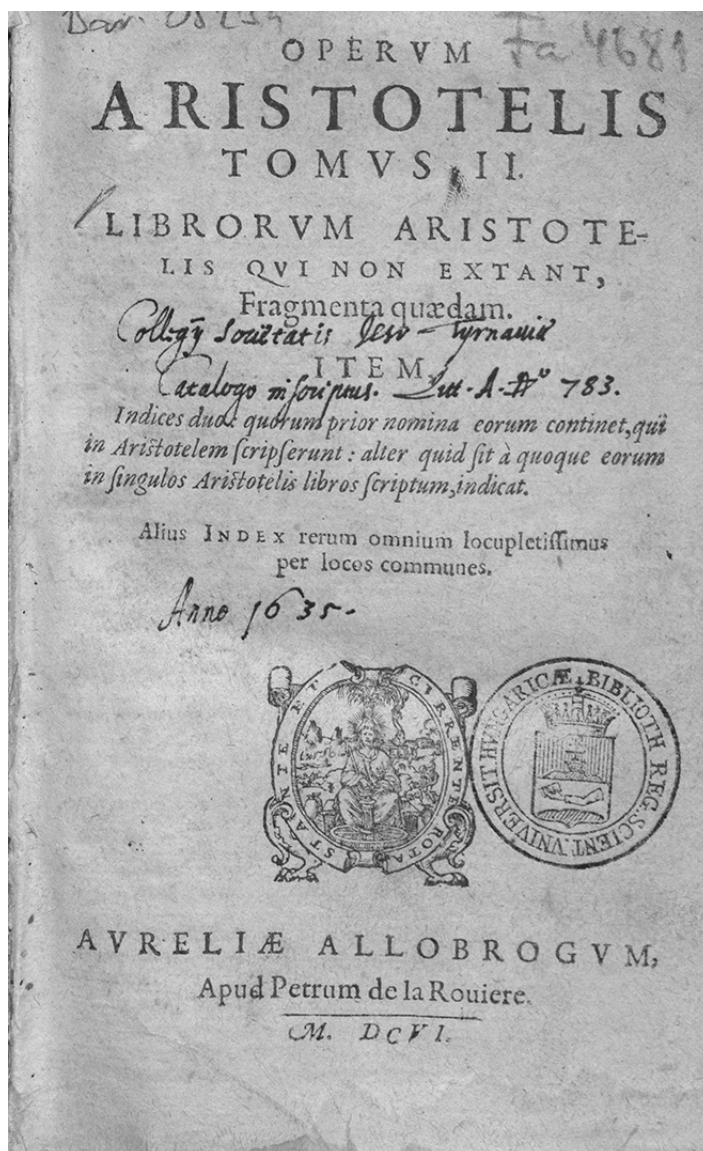
Raktári jelzet:

1. 85
2. Fa 4681/[II]
3. Bar. 05234

Azonosítása a XVII. századi történeti katalógusokban:

J 1 „A – Philosophi 783. Eiusdem Aristotelis operum Tomus secundus in 8vo ibidem eodem Anno corio porcino margine rubro”

J 2 nem található

Bar. 05234, címlap a tulajdonosi bejegyzéssel

XII.

Budapesti Egyetemi Könyvtár, jelzet Bar. 05235

Aristotelēs,

Aristotelous Tou Stageiritou Ta Sozomena. = Opervm Aristotelis Stagiritae Philosophorum omnium longe principis noua editio, Grace et Latine. Tomus I. Latinae interpretationes Graeco contextui conuentioniores et emendatiores [...].

Aureliae Allobrogum, excudebat Petrus de la Roviére, 1607.

[8] levél, 1546 lap, [107] levél

Megjegyzés:

Kötése azonos a Bar. 05234-ével, sötétsárga bőrkötésben, pirosra festett lapszélekkel, a rézcsatok elvesztek, restaurálatlan.

Tulajdonosi bejegyzés:

E kötet címlapján, annak ellenére, hogy az eltérő évben készült két nyomtatványnak ez az első kötete – ismeretlen okból – nem található tulajdonosi bejegyzés. A Bar. 05234 címlapján olvasható bejegyzés és a J 1 jelzetű katalógus tanúsága szerint azonban a mű mindkét kötetét együtt, egymás után jegyezték be: „A Philosophi – 782. Aristotelis Stagiritae operum GraecoLatinorum Tomus 1us in 8vo Aureliae Allobrogae 1607. corio porcino 783. Eiusdem Aristotelis operum Tomus secundus in 8vo ibidem eodem Anno corio porcino margine rubro.” A történeti katalógus leírása szerint az azonos kötészű első és második kötet – tévesen – ugyanabban az évben jelent meg. Feltűnő, hogy a J 1 jelzetű katalógusban a bejegyzés a későbbi évben megjelent első kötettel kezdődik, majd a másodikkal folytatódik; ugyanakkor a kötetek közül tulajdonosi bejegyzés csupán a második kötet (Bar. 05234) címlapjára került. Ez a körülmény feltehetően bizonyítja egyrészt az 1635. évi katalógizálás gyorsaságát, másrészt az azt végző személy figyelmetlenségét. A figyelmetlenség – szintén ismeretlen okból – megismétlődött a mű összetartozó két kötete új jelzeteinek meghatározásakor (I. kötet: Bar. 05235, II. kötet: Bar. 05234) is.

Raktári jelzet:

2. 85

3. Fa 4681/[I]

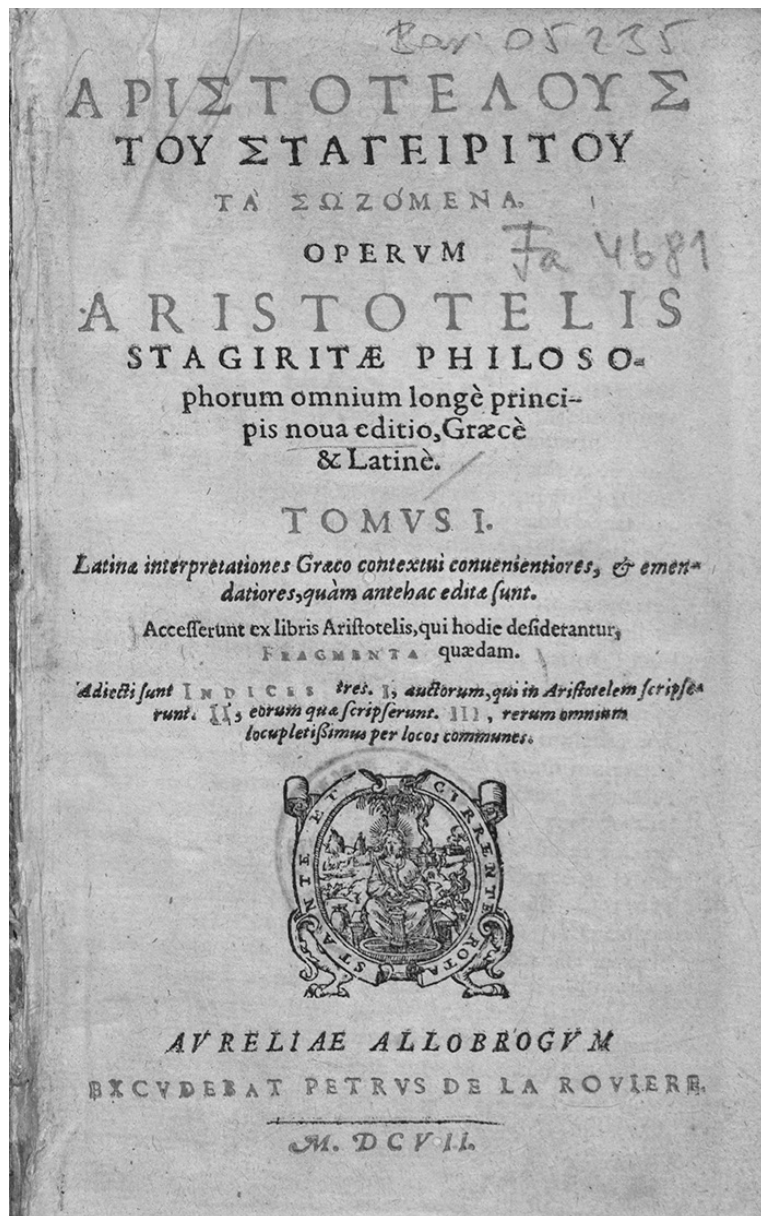
4. Bar. 05235

Azonosítása a XVII. századi történeti katalógusokban:

J 1 „A Philosophi – 782. Aritotelis Stagiritae operum GraecoLatinorum Tomus 1us in 8vo Aureliae Allobrogae 1607. corio porcino”

J 2 nem található

Bar. 05235, címlap

XIII–XIV.

Budapesti Egyetemi Könyvtár, jelzet Bar. 04718 coll. 1–2

Cosimo Alamanni,

Coll. 1.

Summa totius philosophiae ed. Thomae Aquinatis doctoris angelici doctrina. Auctore R. P. Cosmo Alamannio Mediolanensi Societatis Jesu theologo. Pars prima.

Ticini, Excudebat Io. Baptista Rubeus, 1624.

[10] levél, 626 lap, [1] levél – utolsó levél üres

Coll. 2.

Prima secundae partis totius philosophiae, e D. Thomae Aquitanis doctoris angelici doctrina.

Papiae, Apud Io. Baptistam Rubeum, 1622.

[6] levél, 436 lap

Megjegyzés:

Fehér bőrkötésben rézcsatokkal, lapszélek pirosra színezve, restaurálatlan.

Tulajdonosi bejegyzés:

Coll. 1. címlapján: „Collegij Academici Societatis Jesu Tyrnaviae Catalogo Inscriptus Litt. A. No. 792. Anno Christi 1635.”

Raktári jelzet:

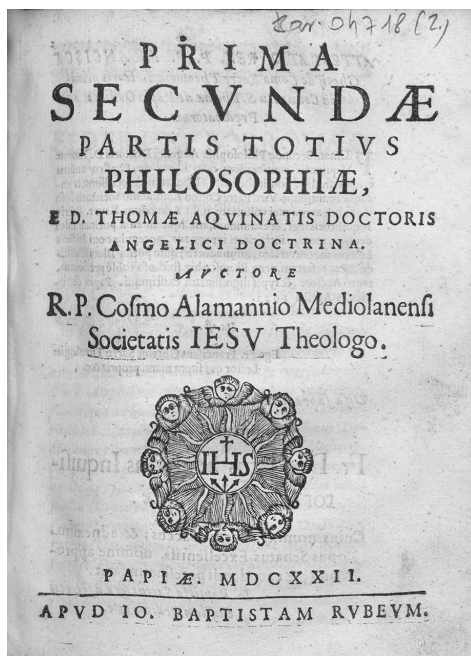
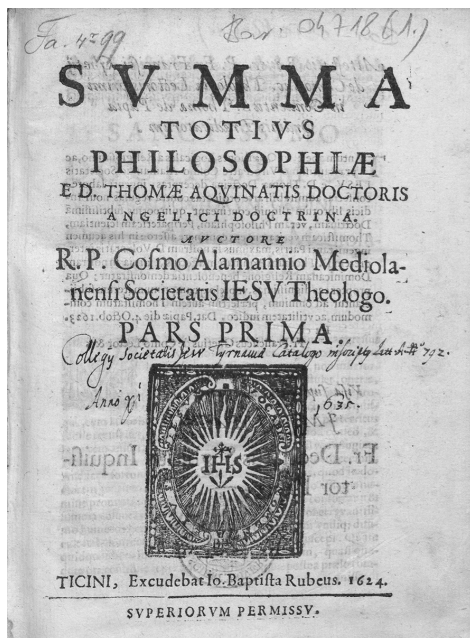
1. Fa 4r 99

2. Bar. 04718 coll. 1–2

Ázonosítása a XVII. századi történeti katalógusokban:

J 1 „A Philosophi – 792. R. P. Cosmae Alamannij Summae Philosophiae D. Thomae Pars prima et prima 2dae Ticini 4to Anno 1624”

J 2 „A Philosophi – Alamanni Cosmi Societatis Jesu Summa totius Philosophiae 4to Ticinij 1624. corio albo cum tabulis 1635”

Bar. 04718 coll. 1–2, címlapok

XV–XVI–XVII.

Budapesti Egyetemi Könyvtár, jelzet Bar. 04719 coll. 1–3

Cosimo Alamanni,

Coll. 1.

Secunda secundae partis summae philosophicae e D. Thomae Aquinatis doctoris angelici doctrina.

Ticini, Excudebat Io. Baptista Rubeus, 1623.

[8] levél, 389, [3] lap

Coll. 2.

Tertia secundae partis summae philosophicae e D. Thomae Aquinatis doctoris angelici doctrina.

Papiae, Ex typographia Io. Baptistae Rubei, 1623.

[8] levél, 599, [1] lap.

Coll. 3.

Tertia pars summae philosophicae e D. Thomae Aquinatis doctoris angelici doctrina.

Papiae, Excudebat Io. Baptista Rubeus, 1623.

[6] levél, 234 lap, [1] üres levél

Megjegyzés:

Fehér bőrkötésben rézcsatokkal, lapszélek pirosra színezve, restaurálatlan.

Tulajdonosi bejegyzés:

Coll. 1. címlapján: „Collegij Societatis Jesu Tyrnaviae Catalogo inscriptus Litt. A. No. 793. Anno Christi 1635.”

Módosítások a bejegyzésen: áthúzva: Tyrnaviae; betoldva az „inscriptus” után: Tyrna Szakolczae; áthúzva: Szakolczae

Raktári jelzet:

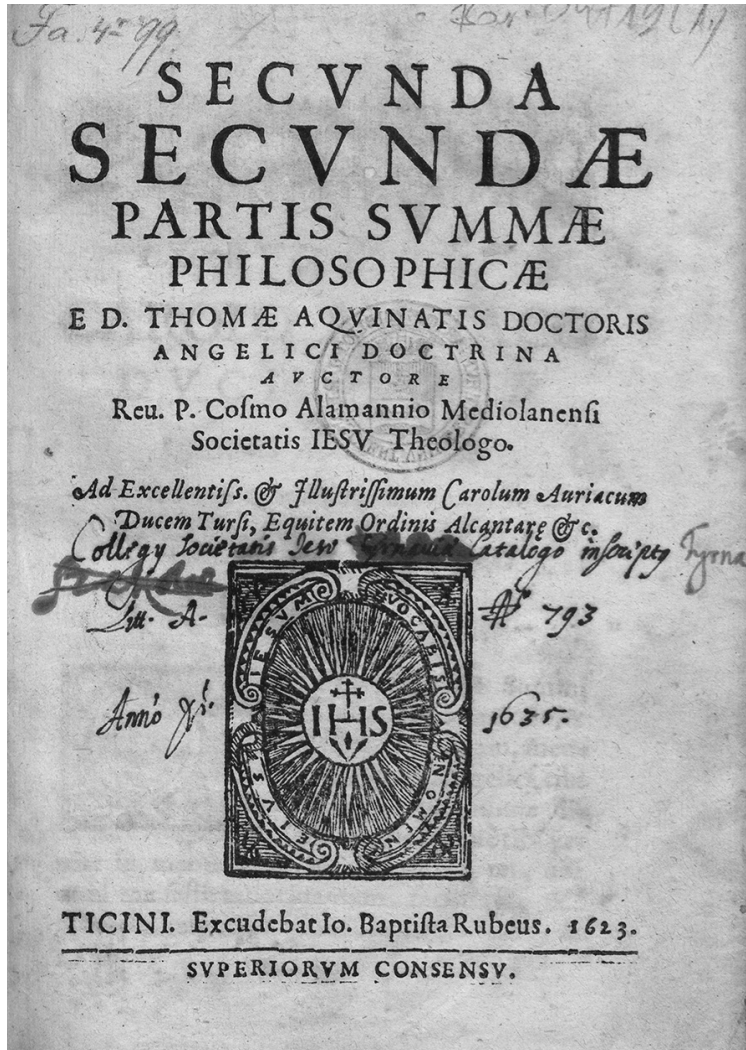
1. Fa 4r 99

2. Bar. 04719 coll. 1–3

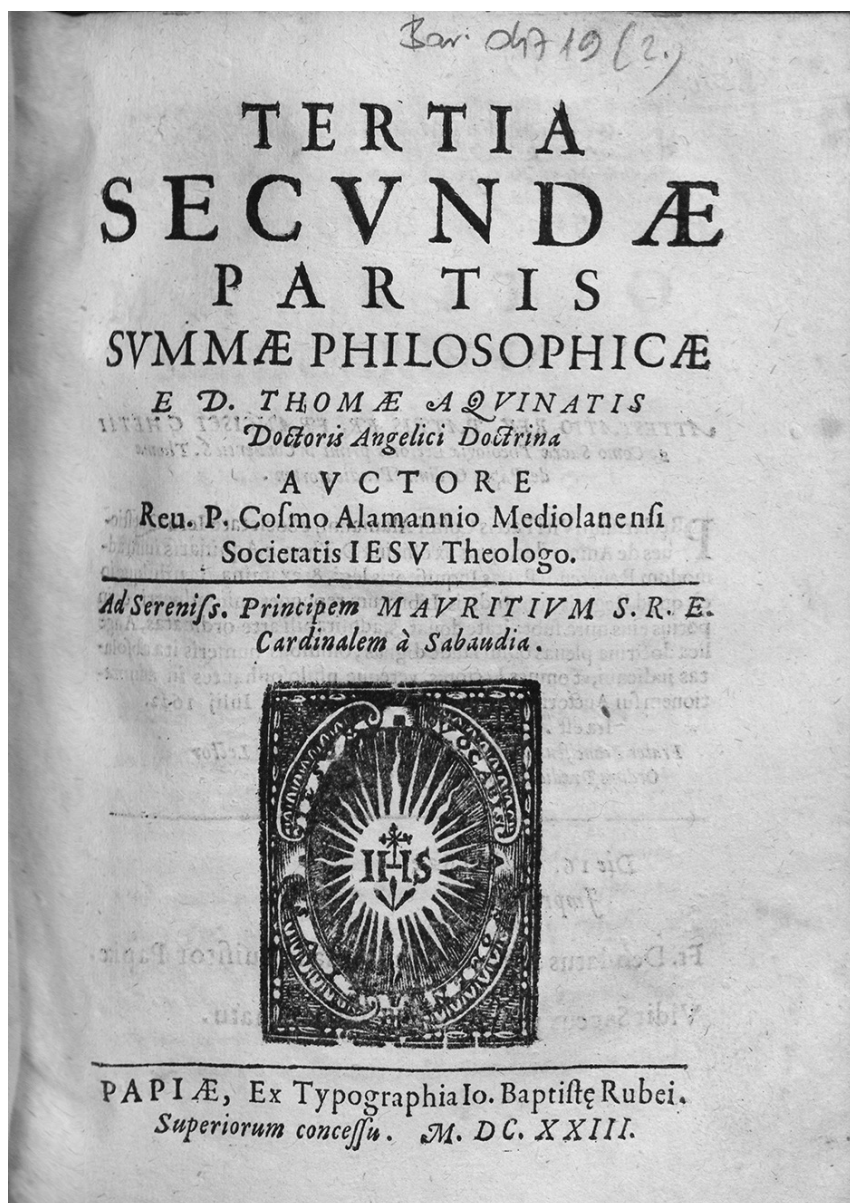
Azonosítása a XVII. századi történeti katalógusokban:

J 1 „A Philosophi – 793. Eiusdem Reverendi P. Alamannij ejusdem summae Philosophiae D. Thomae secunda secundae et Tertia 2dae ibidem 1623. Item Tertia pars eiusdem summae in 4. corio porcino margine rubro”

J 2 „A Philosophi – Eiusdem [Alamanni Cosmi Societatis Jesu] Idem [Summa totius Philosophiae] 4to Ticinij 1623. corio albo cum tabulis 1635”

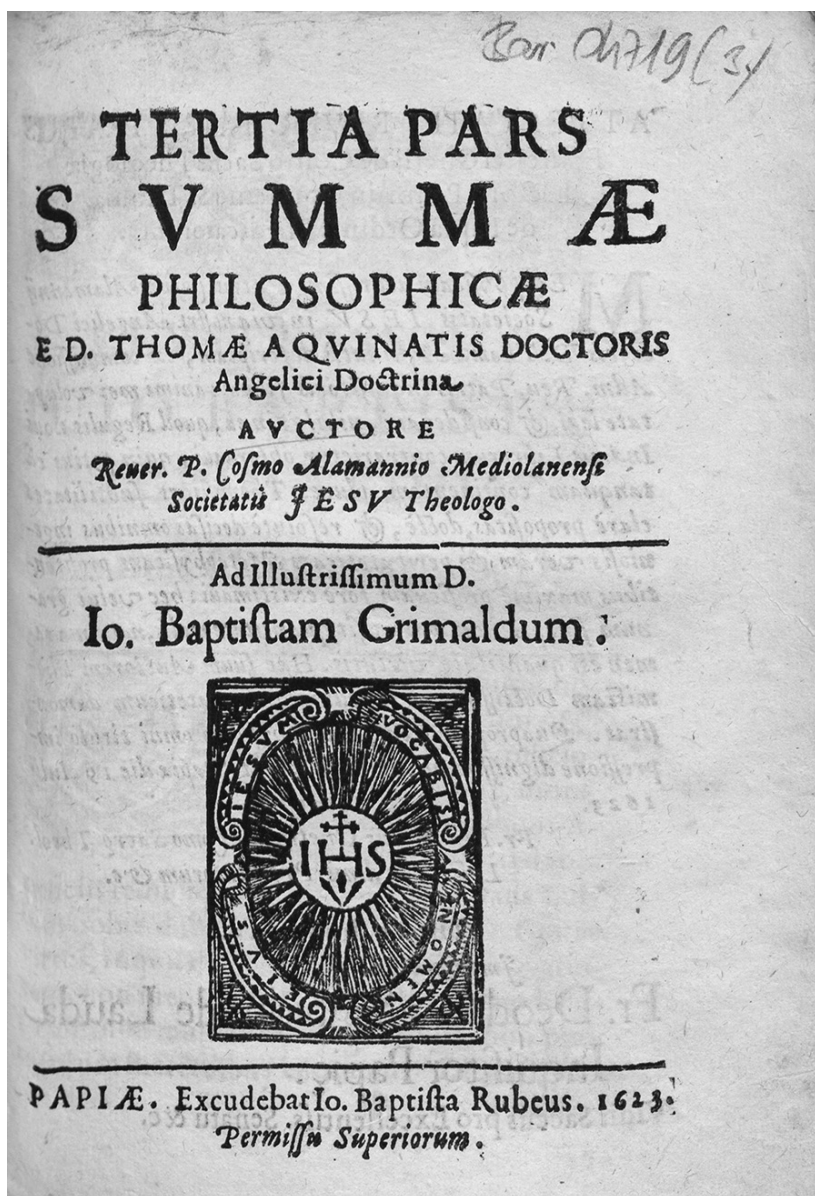

Bar. 04719 coll. 1, címlap

Bar. 04719 coll. 2, címlap

Bar. 04719 coll. 3, címlap

XVIII.

Budapesti Egyetemi Könyvtár, jelzet Bar. 06276

Samuel Petit,

Samuelis Petiti Miscellaneorum libri novem. In quibus varia veterum scriptorum loca, quae philologiam, historiam, philosophiam, chronologiam spectant, emendantur, illustrantur, explicantur.

Parisiis, Apud Carolum Morellum, 1630.

[8] levél, 244, 274 lap

Megjegyzés:

Fehér bőrkötésben rézcsatokkal, restaurálatlan. A kötés megegyezik a Bar. 04718 és Bar. 04719 jelzetű kötetekével.

Tulajdonosi bejegyzés:

Címlapon: „Collegij Societatis Jesu Tyrnaviae Catalogo inscriptus Litt. P. No. 292. Anno Christiano 1635.”

Raktári jelzet:

3. 12 e.

4. Gc 4r 194

5. Gc 4r 193

6. Bar. 06276

Azonosítása a XVII. századi történeti katalógusokban:

J 1 „P – Rhetores et Variarum Lectionum Authores – 292. Samuelis Petiti Miscellaneorum libri nouum [!] in quibus varia explicantj Paris in 4to”

J 2 „P – Humanistae – Petiti Samuelis Varia variorum scriptorum correctio quarto Parisijs 1630. corio albo cum tabulis 16

Bar. 06276, címlap

Az őszállományhoz feltételelesen sorolható további kötetek

XIX.

Budapesti Egyetemi Könyvtár, jelzet Bar. 05166

Christophorus Clavius,

Responsio ad convicia, et calumnias Iosephi Scaligeri, in calendarium Gregorianum. Item refutatio cyclometriae eiusdem.

Moguntiae, Excudebat Ioannes Albinus, 1609.

[4] levél, 35, [1], 84 lap

VD17 23:000197F

Megjegyzés:

Fehér pergamenkötésben, restaurálatlan.

A „Refutatio cyclometriae” című műnek önálló belső címlapja van, lapszámozása és ív-jelzése újrakezdődik.

Tulajdonosi bejegyzés:

1. címlapon: „Catal: Coll: Tyrn: Societatis Jesu inscriptus Litt. C. N. 956 Ao 1638.”

Raktári jelzet:

1. XX. d.

2. N 242

3. Ga 4r 80

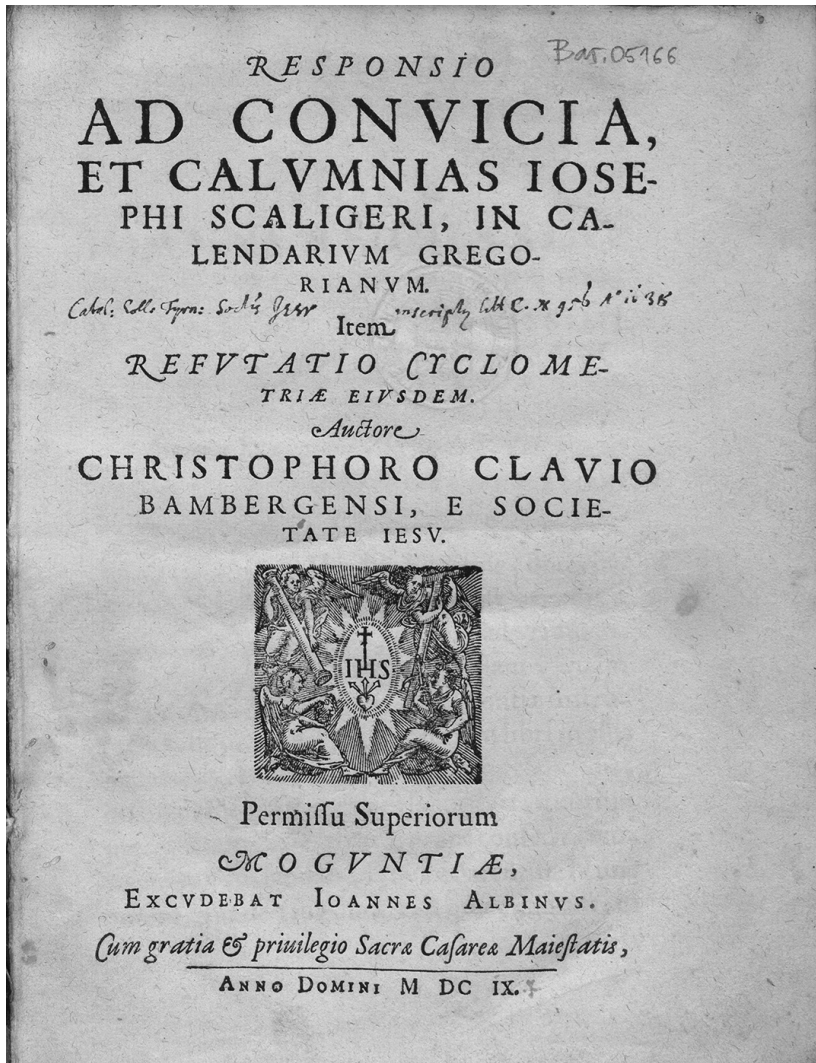
4. Bar. 05166

Azonosítása a XVII. századi történeti katalógusokban:

J 1 „C 956. Christophori Clavij Responsio contra Scaligerum Moguntiae 1609. in 4. maior membrana alba”

J 2 „Eiusdem [Clavij Christophori] de Calendario Gregoriano quarto Moguntiae 1609. membrana alba 1632.” [Kiemelés tőlem, Knapp Éva.]

Valószínűsíthető, hogy a kötet címlapján a tulajdonosi bejegyzésben téves az év („1638”) megjelölése, s ez helyesen, amint ez nyilvánvaló a J 2 jelzetű történeti katalógusból: 1632. E megállapításhoz vö. például Josephus Scaliger, *Opus de emendatione temporum* [...] Item *Veterum Graecorum fragmenta selecta*, Lugduni Batavorum, Ex Officina Plantiniana, 1598 (Ant. 6281 / Hb 2r 309); itt a címlapon: „Catal: Coll: Societatis Jesu Tyrn: inscriptus litt. S. N. 252. Ao 1638” [Kiemelés tőlem, Knapp Éva] – J 1 „S 252. Iosephi Scaligeri de Emendatione temporum 1598. Lugduni Batavorum in folio membrana alba”; J 2 „Scaligeri Iosephi Emendatio temporum quoad historica folio Ingolstadij 1598. **membrana alba** 1638” [Kiemelés tőlem, Knapp Éva].

Bar. 05166, címlap

XX.

Budapesti Egyetemi Könyvtár, jelzet Ant. 6997

Robert Turner,

Panegyrici duo, de duobus triumphis clarissimis, illo Romae in translatione Gregorij Nazianzeni [...] Additae sunt eiusdem Epistolae. Editio secunda melior et auctior [...], [Pars 1–2.].

Ingolstadt, Adam Sartorius, 1599.

[6] levél, 212 lap, [8] levél, 280 lap, [1] levél, 281–364. lap

VD16 2383

Megjegyzés:

A kötet restaurálatlan, az első ívfüzet jelentős része a címlappal együtt hiányzik (A1–6), az A7–8 erősen roncsolt, a lapok alsó része hiányzik. Kötése pirosra színezett pergamen, gerincén felirattal „Turnerus. Orationes”. A hátsó kötéstábla belső oldalán kéziratos bejegyzés antik és humanista szerzők nevének felsorolásával.

Tulajdonosi bejegyzés:

1. az első kötéstábla belső oldalán: „Coll. Tirn. Societatis”
2. a roncsolt 1. lap felső oldalán: „Societatis Jesu Collegij Tirnaviensis”

Raktári jelzet:

1. a roncsolt 1. lap felső oldalán: LIV f
2. Hf 1303
3. Ant. 6997

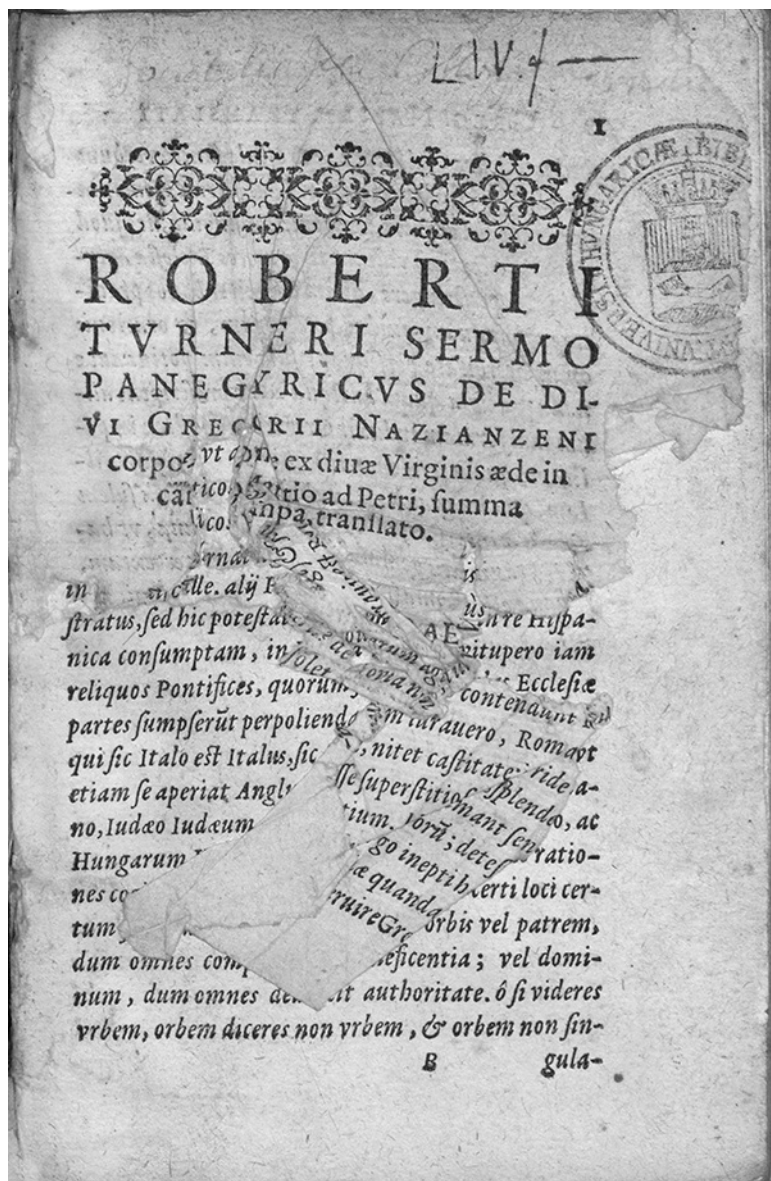
Azonosítása a XVII. századi történeti katalógusokban:

J 1 „T. 93. Idem [ti. T. 92. Turneri Orationes in 8. corio albo Ingolstadij 1599] in membrana rubra”

J 2 ezt a példányt nem tartalmazza, hanem a „T. 92. Turneri Orationes in 8. corio albo Ingolstadij 1599”-nek megfeleltethető „Turneri Roberti Orationes octavo Ingolstadij 1699 (javítva: 1599) corio albo cum tabulis 1600” bejegyzés olvasható benne.

A J 1 jelzetű katalógusban a „T. 93” kötése („in membrana rubra”) megegyezik a leírt példány kötésével. Mivel a J 2 jelzetű katalógus szerint a „T. 92”-vel azonosítható példányt 1600-ban jegyezték katalógusba, valószínű, hogy a „T. 93” is 1635 előtt került bejegyzésre. Feltételezhető, hogy a J 2 jelzetű katalógus készítésekor nem katalogizálták újra az ekkor már valószínűleg hiányos, roncsolt példányt.

Ant. 6997, előzők az első nyomtatott oldallal

**Neulich identifizierte zwanzig Bände aus dem „Urbestand“
der Universitätsbibliothek Budapest, Teil II.**

Die Reste des ältesten Buchbestandes der UB sind heute in einer Sondersammlung aufbewahrt. Der Wert dieser Sammlung besteht nicht nur im Zeitpunkt der frühen Anschaffung, sondern auch in dem ununterbrochenen Besitz der Bücher. Dieser sog. „Urbestand“ wurde von 1561 bis 1635 für die Zwecke des humanistischen Gymnasialunterrichtes erworben und umfaßt vor allem Lehrbücher und Unterrichtswerke. Mit der Hilfe einer kontinuierlich erweiterten historisch-kritischen Methode habe ich noch zwanzig neue Bände in der historischen Sammlung der UB identifiziert, die zum „Urbestand“ gehört haben. Die bibliographischen Angaben werden jeweils mit der Abbildung jener Seiten ergänzt, die den Besitzvermerk enthalten.

DR. KNAPP ÉVA, tudományos ügyek referense
ELTE Egyetemi Könyvtár és Levéltár
ORCID: 0000-0002-5387-3556